

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ» В СИСТЕМУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання застосування педагогічної технології «Створення ситуації успіху» в системі інклюзивного навчання як ефективного методу стимулювання доцільної активності учнів з особливими потребами. Розкрито концептуальні положення, зміст і прийоми впливу ситуацій успіху на дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Ключові слова: інклюзивна освіта, ситуація успіху, педагогічні технології.

В статье рассмотрен вопрос применения педагогической технологии «Создание ситуации успеха» в системе инклюзивного образования как эффективного метода стимулирования целесообразной активности учеников с особыми образовательными потребностями. Раскрыты концептуальные положения, содержание и приёмы воздействия ситуации успеха на детей с нарушениями психофизического развития.

Ключевые слова: инклюзивное образование, ситуация успеха, педагогические технологии.

The article discusses the use of educational technology «Creating a situation success» in the inclusive education as an effective method of stimulating purposeful activity of students with special needs. The conceptual position, the content and methods of exposure situations for success for children with special needs.

Key words: inclusive education, the situation of success, educational technology.

Постановка проблеми. Сучасна світова тенденція освітнього середовища формує нову культурну норму – повагу до людей з особливостями психофізичного розвитку [5]. Інклюзивна освіта як система освітніх послуг базується на принципі забезпечення основного права всіх дітей на освіту та навчання за місцем проживання [3]. Основною метою інклюзивної освіти є досягнення якісних змін у всебічному розвитку дітей із порушеннями психофізичного розвитку, які неможливі без особистісно зорієнтованого підходу до процесу навчання та виховання таких дітей, що є основою педагогічної технології «Створення ситуації успіху» (за А.С.Белкіним) [2].

Упровадження означеної технології підсилює переваги інклюзивної освіти та передбачає [3]:

- співіснування дитини з особливими потребами та її здорових однолітків;
- формування в дитини з вадами розвитку моделі повноцінного способу життя;
- створення умов для соціальної адаптації та більш повного розкриття потенціалу в дитини з особливостями розвитку;
- зосередження уваги на можливостях і сильних сторонах особистості дитини;
- виховання в здорових дітей толерантності, комунікабельності, адекватної самооцінки, вміння цінувати своє здоров'я.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що поява педагогічної технології «Створення ситуації успіху» була зумовлена самим життям, викликана інтеграцією дітей з особливими потребами в загальноосвітній простір. Так, розроблена А. С. Макаренком ідея «завтрашньої радості» була втілена В. О. Сухомлинським у створену ним «Школу радості». Стосовно педагогічної технології А. А. Белкіна «Створення ситуації успіху», то вона, перш за все, спрямована на виховання у дітей почуття радості від успіхів у навчанні та праці.

Ефективне навчання в інклюзивному середовищі порушує низку проблем, пов'язаних із повноцінним залученням школярів з особливими освітніми потребами у загальноосвітній навчальний процес. Якщо ж участь такої дитини в навчальному процесі без змін неможлива, бажано, щоб вони були мінімальними (Т. Loreman, і L. Depeler, D. Harvey) [6] й передбачали активне застосування технологій підтримки та залучення дитини в повноцінну діяльність на уроці та в позаурочний час.

Виклад основного матеріалу. Концептуальними положеннями педагогічної технології «Створення ситуації успіху» визначено ситуацію успіху як суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. При цьому головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку дитини з особливими освітніми потребами, дати їй можливість відчувати радість від досягнення успіху, віру у власні сили та можливості.

Упровадження ситуації успіху розв'язує ряд проблем дітей з особливостями психофізичного розвитку, зокрема подолання агресивності, пасивності, лінощів, ізолюваності в класі (групі) тощо.

Зміст педагогічної технології «Створення ситуації успіху» полягає в отриманні знань, необхідних для розвитку дитини, яка має певні труднощі у навчанні. Педагоги інклюзивного класу (групи), посилюючи акцент на позитивних якостях дитини з особливостями в розвитку, намагаються виховати в ній упевненість у собі, спонукають до пошуку, духовно удосконалюють її внутрішній світ. Означена педагогічна технологія передбачає створення різноманітних ситуацій, використання прийомів, за допомогою яких відбувається робота з різними категоріями учнів. Зважаючи на це, існує умовний поділ учнів на такі чотири групи:

- *«Надійні»* – здібні школярі різного віку, які сумлінно ставляться до своїх обов'язків. Вони самостійні, спокійні, впевнені в собі. Основа їх надійності – у постійному відчутті радості.

- *«Упевнені»* – учні, здібності яких перевершують навіть здібності «надійних». Періоди злетів та підйомів у них змінюються розслабленням. Вони дуже емоційно реагують на поразки і невдачі.

- *«Невпевнені»* – цілком успішні школярі, пізнавальні інтереси яких зазвичай пов'язані з навчанням. Вони достатньо здібні й відповідальні. Головна риса, що відрізняє їх від інших – невпевненість у своїх силах, головними причинами якої зазвичай є занижена самооцінка, погіршення настрою, несприятлива атмосфера в сім'ї. «Невпевнені» діти надзвичайно емоційно реагують на необ'єктивність оцінювання.

- *«Зневірені»* – діти, здібні до навчання, однак зневірені у своїх силах, у зв'язку з чим можуть стати у класному колективі ізгоями.

Усіх дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі можна віднести до однієї з вищезначених груп, а тому доцільно у їх вихованні активно застосовувати прийоми ситуації успіху. Розглянемо деякі з них, описані А. С. Белкіним у його праці «Ситуація успіху. Як її створити»:

- *Анонсування.* Сутність прийому полягає в наступному: вчитель заздалегідь попереджає учня з особливими освітніми потребами про труднощі, з якими він може стикнутися, даючи, таким чином, можливість краще підготуватися до них. Цей прийом доцільно застосовувати перед контрольними та самостійними роботами, у позакласній діяльності.

- *Даю шанс.* Застосовування цього прийому допоможе дитині з особливими освітніми потребами досягти успіху в певній справі, наприклад, їй можна доручити самостійно записатися на гурток або дати можливість виконати таке доручення, з яким вона обов'язково впорається.

- *Прямуй за нами.* Суть прийому – підтримка сильнішим учнем учня з особливими потребами. Наприклад, його можна включити у сильну команду, групу, де він завжди отримає необхідну допомогу і зможе «тягнути» за товаришем.

- *Авансування.* Суть прийому полягає у заохоченні, яке надається учневі, так би мовити, авансом, коли він його ще не заслужив або заслужив частково.

- *Сходи.* Прийом передбачає покроковий рух «особливої» дитини разом із педагогами до знань, психологічного самовизначення. Він включає наступні етапи:

- «психологічна атака» – зламати психологічну напругу, створити умови для психоемоційного контакту вчителя та учня;

- «емоційне блокування» – мінімізувати процес розчарування, не допустити виникнення образ, переорієнтувати дитину з песимістичної оцінки подій на оптимістичну;

- «вибір головного напрямку» – виявити центр психологічної напруги особистості, знайти шляхи його нейтралізації;

- «вибір рівних можливостей» – забезпечити невпевненій дитині приблизно однакові з однокласниками умови, аби вона могла проявити себе;
- «неочікуване порівняння» – порівняти роботу, зроблену кількома учнями, виокремивши при цьому «особливого» учня;
- «стабілізація» – створити такі умови, аби «особлива» дитина постійно відчувала чийсь підтримку.

• *Сімейна радість.* Означений прийом допомагає батькам реально оцінити інтелектуальні можливості своєї дитини, повірити у її сили.

Висновки. Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху», на нашу думку, обов'язково повинна бути впроваджена в систему інклюзивного навчання, оскільки завдяки їй у дитини з особливими освітніми потребами формуються такі позитивні якості, як:

- адекватна самооцінка;
- самостійне та критичне мислення;
- комунікабельність;
- віра у власні сили;
- уміння знаходити вихід із будь-яких ситуацій;
- уміння бачити проблеми та прагнути їх раціонально вирішити;
- усвідомлення необхідності навчання;
- уміння працювати в колективі.

Сучасні педагогічні технології не лише сприяють розвитку корекційної педагогіки загалом, а й таких нових перспективних напрямків інклюзивної освіти як:

- розробка новітніх інноваційних технологій навчання і виховання дітей із порушеннями психофізичного розвитку;
- виокремлення нових психологічних технологій у роботі з «особливими» дітьми;
- визначення шляхів ефективної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в середовище здорових однолітків та їх науково-методичне й дидактичне забезпечення;
- знаходження шляхів співпраці із сім'ями дітей із психічними (фізичними) вадами [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Банк інноваційних педагогічних технологій / авт.-упор. Л. В. Галіцина. – К. : Шкільний світ, 2012. – 104 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать / А. С. Белкин – М., 1991. – 176 с.
3. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003 – 255 с.
4. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Наук. світ, 2010. – 146 с.

5. Концепція розвитку інклюзивної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua.

6. Loreman T. Inclusive Education: Supporting Diversity in the Classroom / T. Loreman, J. Deppeier, D. Harvey. – Crows Nest. – N.S.W. : Allen & Unwin, 2011. – 301 p.

7. Трухін І. О. Основи шкільного виховання : навч. пос. / І. О. Трухін, О. Т. Шпак. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.

Дата надходження до редакції: 02.04.2013 р.